

Poznań, 11.09.2023

Prof. UAM dr hab. Wojciech Nowiak

Zakład Polityki Społecznej i Ekonomicznej

WNPiD UAM w Poznaniu

RECENZJA

pracy doktorskiej pt. *Administracja publiczna a edukacja uczniów specjalnych potrzeb (na przykładzie wybranych gmin powiatu kieleckiego).*

**opracowanej przez mgr. Mirosława Kowalskiego
pod kierownictwem naukowym prof. Joachima Osińskiego**

Recenzowana praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Całość tekstu liczy 261 stron.

Na ocenianą rozprawę doktorską, jako jej recenzent, będę spoglądał z punktu widzenia najważniejszych jej elementów, biorąc pod uwagę końcowe konkluzje dotyczące wymogów stawianych rozprawom doktorskim i dopuszczeniu ich do dalszych etapów oceniania. Ważny, z punktu widzenia pracy jest jej temat oraz zakres, trafność jego wyboru decydującego o możliwościach realizacji całego przedsięwzięcia badawczego, treści merytoryczne pozwalają na wypełnienie założeń konkretnym materiałem, strona warsztatowa i kompozycja pracy pozwalają na przygotowania autora do samodzielnej pracy naukowej, końcowa fundamentalna ocena dotyczy metod badawczych służących do realizacji tematu, weryfikacji hipotez i odpowiedzi na pytania badawcze.

Mając na uwadze powyższe kryteria mogę stwierdzić, iż temat pracy doktorskiej magistra Mirosława Kowalskiego, można uznać za trafnie wybrany, ponieważ zmiany systemowe zapoczątkowane w Polsce w latach 80. XX wieku objęły niemal wszystkie sfery życia społecznego. Miały one istotny wpływ na reformy w sferze edukacji, te zbiegły się w czasie z reformą administracji. Jak słusznie podkreślono w pracy: „W konsekwencji diametralnej zmianie uległ sposób funkcjonowania polskiego szkolnictwa i jego finansowania”. (s. 4). Autor za przedmiot swojej analizy wybrał niezwykle istotny element systemu edukacji dotyczący odpowiednich warunków nauczania i wychowania dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Należy przy tym podkreślić, iż zaistniałe zmiany systemowe w zarządzaniu

polityką publiczną w tym zakresie, dotyczyły dostosowania norm do standardów ogólnoeuropejskich i ogólnoświatowych.

Nowatorskie ujęcie ze strony autora polega na uczynieniu przedmiotem swojej analizy ten niezwykle istotny wątek zmian w polityce edukacyjnej, a jego analiza dotyczy nie abstrakcyjnego wymiaru, lecz sytuacji w wybranych gminach powiatu kieleckiego. **Nie jest to zatem abstrakcyjna analiza oparta na rozważaniach teoretycznych, ma miejsce weryfikacja rozwiązań związanych z polityką publiczną w realnej rzeczywistości społecznej. Na tym polega istotna oryginalność rozwiązania problemu naukowego przez Mirosława Henryka Kowalskiego.** Dyscyplina nauki o polityce publicznej, będąc nastawioną na efekty praktyczne, należąca do sfery nauk stosowanych, zajmuje się efektem/procesem, działaniem na rzecz dobra wspólnego. Takim też działaniem zajmuje się w swojej analizie autor ocenianej dysertacji doktorskiej.

Wybranemu tematowi służy postawiona przez autora teza, iż „[...]polski system oświaty w swoim aktualnym kształcie strukturalnym, funkcjonalnym i personalnym oraz sektorowa polityka publiczna prowadzona w tym zakresie nie gwarantują właściwego wdrożenia inkluzyjnego nauczania oraz wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i wymaga istotnych przeobrażeń regulacji prawnych oraz zmian modernizacyjnych w realizacji polityki oświatowej”. (s. 10). Jej weryfikacji służą trafnie postawione cząstkowe hipotezy pomocnicze:

1. Polski system oświaty nie spełnia dzisiaj warunków, które pozwalają na wprowadzenie nauczania włączającego bez szkody dla uczniów, a relacje interpersonalne między uczniami zdrowymi a uczniami z niepełnosprawnościami nie są całkowicie pozbawione segregacyjności.

2. Obowiązujące w Polsce zasady finansowania oświaty nie przyczyniają się do poprawy warunków nauczania i wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

3. Nauczanie integracyjne, może stanowić fazę przejściową pomiędzy nauczaniem specjalnym a nauczaniem włączającym i powinno otrzymać pełne wsparcie ze strony administracji państwowej, rządowej, samorządowej.

W mojej ocenie sformułowanie powyższej tezy oraz hipotez cząstkowych świadczy o dużej dojrzałości badawczej, a także ogólnej wiedzy teoretycznej doktoranta.

Zawartość i struktura pracy.

Całość otwiera liczący 13 stron, warsztatowy wstęp zawierający odniesienie autora do tytułu rozprawy, ukazujący strukturę pracy. Całość projektu badawczego, stanowi jej trzon w postaci pięciu rozdziałów, o logicznej strukturze wewnętrznej pozwalającej na rozwinięcie tematu związanego z realizacją każdego z nich.

Rozdział pierwszy liczy 63 strony, przedstawiono w nim sposób funkcjonowania i traktowania osób z niepełnosprawnościami od czasów prehistorycznych oraz rozwój szkolnictwa i zadania szkoły, jako instytucji oświatowo-wychowawczej ze zwróceniem uwagi na to, w jaki sposób zmieniało się rozumienie zjawiska i samego pojęcia niepełnosprawności.

Autor wykazuje się w nim szeroką wiedzą historyczną w oparciu o bardzo bogatą literaturę przedmiotu, jest to ciekawa materializacja polityki publicznej w odniesieniu do kwestii niepełnosprawności z perspektywy epok oraz dominujących trendów myślowych. **Niezwykłe cenny rozdział, ponieważ uświadamia czytelnikowi, iż decydowanie publiczne w kontekście działań politycznych jest kwestią wyboru oraz kalkulacji – praktycznej gry interesów.** W warunkach współczesnych systemów politycznych siły problemu prowadzącego do celu, jakim jest zdobycie lub utrzymanie władzy.

Liczący 28 stron rozdział drugi zawiera analizę regulacji prawnych kształtujących polski system oświaty. Analizowana w tej części administracja rządowa oraz samorządowa odgrywa istotną rolę w realizacji polityki publicznej państwa. To one zarządzają i wykonują decyzje podejmowane przez władze centralne oraz lokalne, wpływając na życie obywateli i rozwój kraju. Efektywna i sprawiedliwa administracja jest kluczowa dla funkcjonowania demokratycznego państwa prawa. Jej zadaniem jest zapewnienie usług publicznych, ochrona praw obywateli i skuteczne zarządzanie zasobami publicznymi. Warto również podkreślić, że administracja publiczna powinna działać transparentnie i być odpowiedzialna przed społeczeństwem, co jest istotne dla zachowania zaufania obywateli do władz publicznych. Służy temu oprzyrządowanie o charakterze prawnym.

Rozważając kwestie administracji publicznej i samorządowej oraz ich roli w realizacji polityki publicznej, istotne jest uwzględnienie zarówno przepisów prawa krajowego, jak i międzynarodowych. Regulacje krajowe określają zasady funkcjonowania administracji na poziomie narodowym, natomiast regulacje międzynarodowe mogą wpływać na politykę

publiczną państwa poprzez umowy międzynarodowe, których jesteśmy stroną.

W mojej opinii, **autor pracy trafnie rozumie, że zarządzanie administracją publiczną wymaga uwzględnienia zarówno krajowych przepisów prawa, które określają jej funkcjonowanie, jak i międzynarodowych regulacji, które mogą narzucać pewne standardy czy zobowiązania państwu.** To podejście uwzględnia kompleksową naturę zarządzania w sektorze publicznym i pozwala lepiej zrozumieć, jak polityka publiczna jest kształtowana zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

Rozdział trzeci liczy 24 strony. Ukazano w nim zasady jakie obowiązują w finansowaniu zadań oświatowych przez administrację rządową i jednostki samorządu terytorialnego w Polsce. Szczegółowo omówione jest finansowanie zadań związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Rozważania nad intencjami ustawodawcy oraz alokacją zasobów materialnych w kontekście wsparcia osób niepełnosprawnych są niezwykle ważne i istotne z perspektywy sprawiedliwości społecznej. Ustawodawca, określając priorytety i alokując środki budżetowe, odzwierciedla wartości i cele społeczeństwa, które wyrażają się w polityce publicznej.

W przypadku osób niepełnosprawnych, zrozumienie ich szczególnych potrzeb i zagwarantowanie odpowiednich zasobów jest nie tylko kwestią sprawiedliwości społecznej, ale także zgodności z międzynarodowymi standardami praw człowieka. W mojej opinii, to zobowiązanie państwa do zapewnienia równych szans i wsparcia osobom niepełnosprawnym jest nieodłącznym elementem demokratycznego państwa prawa.

Warto kontynuować analizę, aby dokładniej zrozumieć, jakie środki i mechanizmy są dostępne dla osób niepełnosprawnych oraz czy polityka publiczna jest adekwatna do ich potrzeb i intencji ustawodawcy. Jest to temat, który w mojej ocenie może być podjęty i dalej kontynuowany, zarówno przez autora, jak i innych badaczy podjętej w dysertacji problematyki.

Niedofinansowanie oświaty to problem, który może wpływać na jakość edukacji i dostępność świadczeń edukacyjnych dla społeczeństwa. Autor zgadza się z tym, że dostateczne finansowanie jest kluczowe dla zapewnienia wysokiej jakości edukacji oraz rozwijania potencjału uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

W mojej opinii, autor trafnie zauważa, że problem niedofinansowania oświaty jest istotnym wyzwaniem w Polsce. Adekwatne środki finansowe są niezbędne do zapewnienia

odpowiednich warunków nauczania, wsparcia nauczycieli oraz rozwoju programów edukacyjnych związanych z edukacją osób o szczególnych potrzebach. Skuteczne zarządzanie zasobami publicznymi w sektorze edukacji jest kluczowe dla budowania lepszego systemu edukacyjnego.

Oczywiście debata na ten temat może być złożona, a rozwiązanie problemu niedofinansowania oświaty wymaga uwzględnienia wielu czynników, takich jak efektywność wydatkowania środków, priorytety polityczne oraz długofalowa strategia edukacyjna. Nie ulega wątpliwości, iż badania naukowe w tym zakresie są niezwykle pomocne. **Tym bardziej istotny jest walor recenzowanej rozprawy doktorskiej.**

W rozdziale czwartym dysertacji dochodzi do analizy w oparciu o konkretny przykład gmin powiatu kieleckiego. Na 52 stronach przedstawione zostały wyniki analizy zasobów endogenicznych gmin w oparciu o badania własne. Obejmuje on charakterystykę gmin powiatu kieleckiego i analizę finansowania zadań oświatowych w publicznych szkołach podstawowych gmin powiatu kieleckiego przy wykorzystaniu danych statystyczne GUS. Pod uwagę wzięte zostały dane dotyczące demografii, istniejącej sieci szkół, urbanizacji, wydatków budżetów poszczególnych jednostek samorządowych.

Podzielenie przez autora jednostek samorządowych w zależności od liczby uczniów w szkołach, jest praktycznym podejściem do zarządzania zasobami edukacyjnymi na poziomie lokalnym. Autor, który uwzględni tę zasadę w swoich wnioskach, rozumie, że dostosowanie alokacji środków do rzeczywistych potrzeb edukacyjnych może przyczynić się do bardziej efektywnego wykorzystania zasobów publicznych.

Kluczowym celem takiego podejścia jest zapewnienie równego dostępu do jakościowej edukacji niezależnie od lokalizacji i liczby uczniów w danej gminie czy miejscowości. To również może pomóc w optymalizacji wykorzystania kadr pedagogicznych oraz infrastruktury szkolnej, co ma znaczenie dla jakości nauczania.

Jednakże warto zaznaczyć, że implementacja takiego systemu wymaga dokładnego planowania i monitorowania, aby zapewnić, że alokacja zasobów jest adekwatna do potrzeb i że nie prowadzi do nierówności w dostępie do edukacji.

W finalnym, liczącym 36 stron rozdziale piątym przedstawione zostały wyniki przeprowadzonych w ramach rozprawy doktorskiej badań empirycznych oraz ich analizę i ocenę.

Autor przedstawia w nim analizę dokumentów źródłowych, na podstawie których określany jest sposób podziału środków finansowych oraz ich wysokość dla poszczególnych JST ze szczególnym uwzględnieniem zadań oświatowych, dotyczących sposobu finansowania kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. To tutaj przedstawione zostały wyniki badań własnych, które przeprowadzone zostały na podstawie opracowanych ankiet skierowanych do dyrektorów szkół powiatu kieleckiego.

Jak podkreślono w podsumowaniu tego rozdziału, brak przygotowania polskich szkół do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi to istotny problem, który może ograniczać dostępność edukacji i jakość życia tych dzieci. W mojej opinii, wnioski wskazujące na tę kwestię są ważne i wymagają uwagi ze strony zarówno władz oświatowych, jak i społeczeństwa. Zwłaszcza, że formułowane są one przez samych nauczycieli pomimo ukończonych przez nich studiów podyplomowych, przygotowujących do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi.

Przygotowanie szkół do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi jest kluczowe dla zapewnienia im równych szans w edukacji i integracji społecznej. To wymaga nie tylko dostosowania infrastruktury szkolnej, ale także odpowiedniego szkolenia nauczycieli i personelu szkolnego, a także dostarczenia odpowiednich pomocy dydaktycznych.

Działania w tym obszarze są istotne z perspektywy praw człowieka i równości szans. Warto kontynuować analizę tej kwestii i poszukiwać rozwiązań, które poprawią dostępność edukacji dla dzieci niepełnosprawnych w Polsce. **Dlatego wnioski zawarte w pracy, zasoby empiryczne są niezwykle cennym dorobkiem.**

Pracę wieńczy obszerne (13 stronicowe) zakończenie. Autor dokonuje w nim jednoznacznej weryfikacji zarówno hipotezy głównej, jak i pomocniczych. Wnioski dotyczą gmin powiatu kieleckiego, mogą w mojej ocenie dotyczyć całego systemu oświatowego, tym samym obrazują stan polityki publicznej w tym zakresie. Na stronie 230 czytamy „W nawiązaniu do sformułowanej we Wstępie zasadniczej tezy rozprawy, która wyrażona została stwierdzeniem, że polski system oświaty w swoim aktualnym kształcie strukturalnym, funkcjonalnym i personalnym oraz sektorowa polityka publiczna prowadzona w tym zakresie nie gwarantują właściwego wdrożenia inkluzyjnego nauczania oraz wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i wymaga istotnych przeobrażeń regulacji prawnych oraz zmian modernizacyjnych w realizacji polityki oświatowej, należy podkreślić, że w ramach

przeprowadzonego procesu badawczego z wykorzystaniem interdyscyplinarnej literatury przedmiotu, zebranych dokumentów, materiałów źródłowych i danych statystycznych, wspartych rezultatami autorskich badań empirycznych, potwierdzono w pełnym zakresie sformułowaną zasadniczą tezę niniejszej rozprawy doktorskiej. Potwierdzono również sformułowane hipotezy cząstkowe i tym samym zrealizowano w pełni postawiony cel badawczy”. **Dokonując wnikliwej analizy przedstawionej do recenzji dysertacji, trudno się z tym wnioskiem nie zgodzić. Potwierdza to umiejętności autora w odniesieniu do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.**

Podkreślenie dojrzałości badawczej autora jest ważne, gdy analizujemy jego pracę. Dojrzałość badawcza oznacza, że autor wykazał się umiejętnością przeprowadzania rzetelnych i pogłębionych badań, co jest istotne w kontekście naukowym, zwłaszcza w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce publicznej.

W mojej opinii, dojrzałość badawcza autora może być świadectwem jego zdolności do krytycznego myślenia, analizy danych oraz prezentowania wyników badań w sposób obiektywny i rzetelny. To cecha, która jest ceniona w środowisku naukowym i może wpływać na jakość i wiarygodność jego pracy.

Jednakże ważne jest również, aby uwzględnić, że ocena dojrzałości badawczej autora powinna opierać się na konkretnych osiągnięciach i metodologii jego pracy badawczej.

Po zakończeniu jest oczywiście bibliografia. W mojej ocenie, pomimo różnicy w podejściu do tej części ze strony autorów oraz recenzentów prac, podział zastosowany przez Doktoranta jest dostatecznie czytelny.

Strona warsztatowa może być pozytywnie oceniona, aczkolwiek wnikliwa lektura pozwala na wychwycenie pewnych błędów, nie rzutują one na końcową ocenę. Warty do uwzględnienia w przypadku wydania dysertacji drukiem.

O wartości dysertacji doktorskiej stanowi przede wszystkim warstwa metodologiczna. Całość kwestii metodologicznych Autor ujęła we wstępie swojej dysertacji. **W mojej ocenie decyzje w odniesieniu do metod jest słuszna i w pełni uzasadniona przyjętymi założeniami badawczymi, pytaniami i hipotezami.**

Dojrzałość metodologiczna autora, widoczna w całej pracy, jest kluczowym aspektem oceny jakości jego badania. Obejmuje ona umiejętność trafnego sformułowania tematu

badawczego, wykorzystanie odpowiednich źródeł, w tym literatury naukowej i aktów prawnych, oraz przeprowadzenie badań empirycznych w sposób rzetelny i zgodny z ustalonymi metodami.

W mojej opinii, dojrzałość metodologiczna jest fundamentalna dla wiarygodności i wartości badawczej pracy. Pozwala ona na uzyskanie bardziej trafnych wyników, bardziej przekonujących wniosków oraz zwiększa zaufanie do analizy autora. To również pokazuje, że autor podejmuje badania w sposób profesjonalny i odpowiedzialny.

Biorąc to pod uwagę, docenienie dojrzałości metodologicznej autora jest uzasadnione i stanowi ważny element oceny jego pracy badawczej.

W świetle wszystkich argumentów i uwag zawartych powyżej stwierdzam, iż dysertacja mgr. Mirosława Henryka Kowalskiego jest w mojej ocenie twórczym i oryginalnym opracowaniem podjętego tematu badawczego, odpowiadającym wymaganiom stawianym pracom doktorskim w myśl ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789 z późn. zm).

Dlatego wnoszę do Szanownej Rady Naukowej dyscypliny o polityce i administracji Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie o dopuszczenie mgra Mirosława Henryka Kowalskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wojciech Nowiak